

**แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม:
ป่าสาคุ คลองปากประ จังหวัดพัทลุง**
**Guidelines for the Development of Community-based Creative
Tourism: Sago Palm Forest, Pakpra Canal, Phatthalung Province**

สมสมัย เอียดคง^{1*} วิจิตรา อมรวิริยะชัย² วราภรณ์ ทนงค์ศักดิ์³ และฉลอง แก้วประเสริฐ⁴
Somsamai ladkong^{1*}, Wijittra Amornwiriychai², Waraphorn Tanongsak³ and Chalong Keawprasit⁴

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอ การสร้างความรู้ความเข้าใจในประโยชน์และคุณค่าของป่าสาคุและหารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านคลองปากประโดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานภาครัฐร่วมแสดงความเห็น ของกลุ่มท่องเที่ยวจำนวน 5 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มเรียนรู้ผลิตภัณฑ์จากต้นสาคุ 2) กลุ่มวิชาลัยรวงข้าว 3) กลุ่มจักสานเครื่องมือหาปลา 4) กลุ่มนาริมเล 5) กลุ่มประมงพื้นบ้าน และร่วมกันออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจในประโยชน์และคุณค่าของป่าสาคุ พบว่าทั้ง 5 กลุ่ม มีความรู้ความเข้าใจในระดับดี ทราบและตระหนักถึงสถานการณ์การลดลงของพื้นที่สาคุ การศึกษาเพื่อหารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ของทั้ง 5 กลุ่ม มีดังนี้ กลุ่มที่ 1 มีกิจกรรมทำแป้งสาคุ ขนมจากสาคุ พายเรือชมป่าสาคุ โฮมสเตย์ ยกยอยักษ์ กลุ่มที่ 2 มีกิจกรรมทำนา ขนม สนุ่ ปุยหมัก ฯลฯ กลุ่มที่ 3 มีกิจกรรม สานเครื่องมือจับปลา กลุ่มที่ 4 มีกิจกรรม ทำนาริมเล ถ่ายรูป โฮมสเตย์ และกลุ่มที่ 5 บริการล่องเรือและถ่ายภาพการเก็บปลา กิจกรรมเหล่านี้ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ตามความเหมาะสม แบบไปเช้า-เย็นกลับ หรือ 2 วัน 1 คืน การจัดการป่าสาคุที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ทำให้ชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์จากป่าสาคุได้อย่างยั่งยืน โดยชุมชน เพื่อชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนา ต้นสาคุ การมีส่วนร่วม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Abstract

This article present the understanding of benefits, values of sago palm and to study the creative tourism patterns that were related to lifestyle of villagers by community participation. The research took through interviews and focus discussion of 5 groups: 1) Sago Productivities Learning Group 2) Rice Growing Group 3) Traditional Fishing Tools Crafting Group 4) Coastal Rice Farming Group 5) Artisanal Fishery Group; they jointly designed the creative travel routes. The knowledge and understanding of sago palm, it was found that all 5 groups were well aware of the situation of decreasing area of sago palm. The study of creative tourism patterns were as follows: Group 1 activities as making sago flour and processing into sweets, homestay, trap fishing. Group 2 activities as growing rice, making cookies from rice, making soap. Group 3 activities as making fishing gears such as fish trap. Group 4 activities as Coastal Rice Farming, taking photograph. Group

¹ นักวิชาการ สาขาวิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

² นักวิชาการ วิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ พัทลุง 93110

³ อ., สาขาวิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

⁴ ผู้ปฏิบัติงานวิทยาศาสตร์ สาขาวิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

¹ Academic officer in Geography, Faculty of Humanities and Social Sciences Thaksin University, Songkhla, 90000

² Academic officer, College of Community Wisdom, Thaksin University, Phatthalung, 93110

³ Lecturer in Geography, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000

⁴ Science Officer in Geography, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000

* Corresponding author: 08 8398 8379. E-mail address: Tripijlik@hotmail.com

5 activities as boating services and collecting fish/ taking photograph. Tourists were able to choose to participate in 5 groups as follows: One or Two Days Trip, Management of Sago Palm Forest in accordance with Lifestyle of Villagers by community for community in a sustainable manner.

Keywords: Development, Sago Palm, Participation, Creative Tourism

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 มุ่งน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะยุทธศาสตร์การสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้และสร้างปัจจัยแวดล้อมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยสนับสนุนให้ไทยเป็น “ศูนย์กลางการผลิตสินค้าและบริการในภูมิภาคบนฐานแนวคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม” แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์จึงสนับสนุนให้การท่องเที่ยวไทยพัฒนาบนฐานความเป็นไทยที่มีความหลากหลายทางด้านภูมิสังคมและวัฒนธรรม [1]

ปี 2561 ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นายยุทธศักดิ์ สุภสร คาดว่า จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย 36 -37 ล้านคน สร้างรายได้กว่า 3 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ที่ทำสถิติสูงสุดด้วยจำนวนนักท่องเที่ยวกว่า 35 ล้านคน และสร้างรายได้กว่า 2,700,000 บาท การส่งเสริมการท่องเที่ยวปี 2561 เน้นกระตุ้นท่องเที่ยวในท้องถิ่น และท่องเที่ยวเมืองรอง เพื่อกระจายโอกาสเชิงพื้นที่และกระจายรายได้ให้กับท้องถิ่น ในแคมเปญ “Amazing Thailand Go Local: เที่ยวท้องถิ่นไทย ชุมชนเติบโต เมืองไทยเติบโต” จังหวัดพัทลุงเป็น 1 ใน 55 ของเมืองรอง [2]

ป่าสาครในจังหวัดพัทลุงปัจจุบัน ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก สาเหตุการลดลงเกิดจากการขุดลอกคูคลอง เพื่อการระบายน้ำของหน่วยงานภาครัฐ/ท้องถิ่น และเกิดจากการทำลายพื้นที่ป่าสาครโดยชาวบ้านเจ้าของที่ดิน เพราะต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ทำคอกเลี้ยงสัตว์ ทำถนน จังหวัดพัทลุงจะพบป่าสาครตั้งแต่บริเวณเชิงเขาของเทือกเขาบรรทัดลงมา อำเภอศรีบรรพตพบสาครบริเวณที่เป็นจุดรับน้ำหรือน้ำซับและส่วนที่เป็นสายคลอง อำเภอป่าพะยอมพบบริเวณที่เป็นสายคลองและที่ราบลุ่มต่ำ อำเภอควนขนุนพบบริเวณที่เป็นพื้นที่ราบและบริเวณชายคลอง อำเภอควนขนุนพบมากที่สุดที่ราบแอ่งพุ่มบ้านหัวพุด อำเภอเมืองพัทลุงพบบริเวณชายคลองและที่ราบ อำเภอศรีบรรพตมีป่าสาครประมาณ 23 ไร่ อำเภอป่าพะยอมประมาณ 12 ไร่ อำเภอควนขนุนประมาณ 224 ไร่ อำเภอศรีนครินทร์ประมาณ 72 ไร่ อำเภอเมืองประมาณ 65 ไร่ อำเภอกงหรา 9 ไร่ อำเภอเขาชัยสน 53 ไร่และอำเภอบางแก้ว 52 ไร่ รวมเนื้อที่ทั้ง 8 อำเภอพบป่าสาครทั้งหมด จำนวน 510 ไร่ [3]

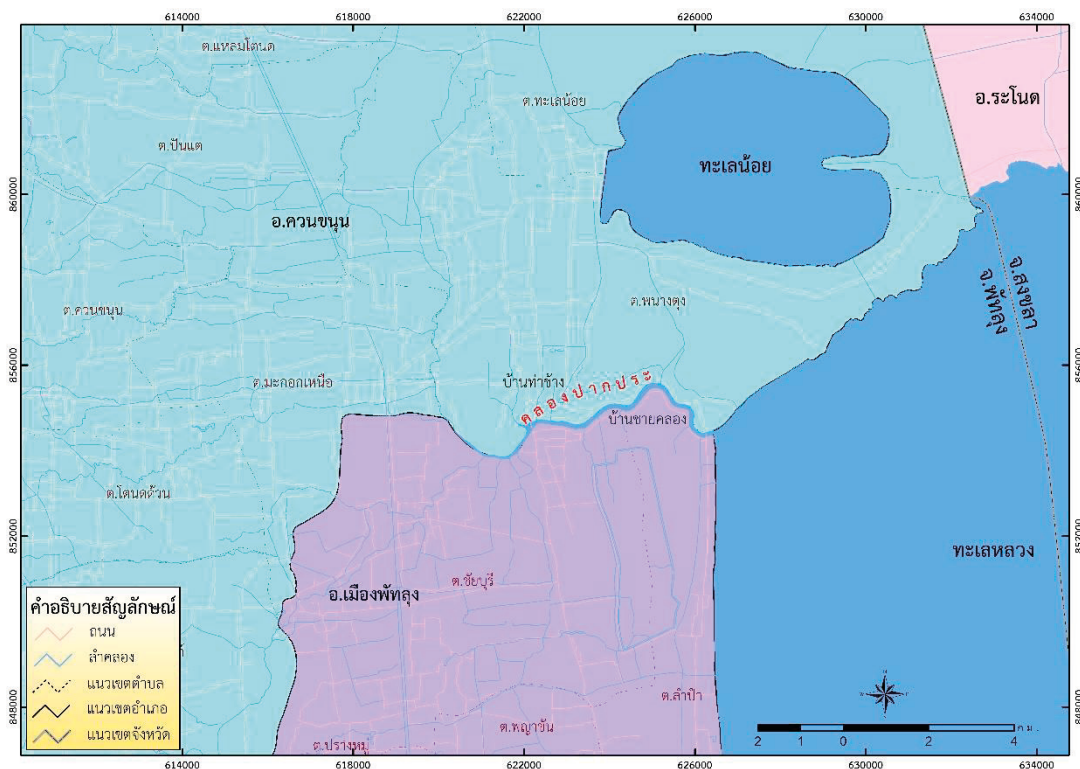
คลองปากประเป็นคลองสายสำคัญของพัทลุงไหลจากทิศตะวันตกมาทางทิศตะวันออกเป็นรวมของลำน้ำสายต่าง ๆ ไหลมาบรรจบกัน แล้วไหลออกสู่ทะเลสาบสงขลาสองข้างคลองปากประมีต้นสาครพืชขึ้นน้ำซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำที่สำคัญ เป็นที่หาอยู่หากินของชาวปากประ เป็นประตูเชื่อมสำคัญที่สัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ ได้ว่ายเข้าออกทำให้คลองปากประเป็นแหล่งชุมนุมของสัตว์น้ำเป็นแหล่งจับสัตว์น้ำที่สำคัญ จะเห็นชาวบ้านต่างตั้งยอยักษ์จับสัตว์น้ำเป็นจำนวนมาก ถือเป็นจุดชมวิวยอดนิยมอีกจุดหนึ่ง นักท่องเที่ยวนิยมชมพระอาทิตย์ขึ้นและตกที่นี่เป็นภาพที่งดงามและหาได้ยากด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของบ้านปากประและบ้านชายคลอง บริเวณรอบ ๆ คลองปากประเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สมบูรณ์ มีป่าเสม็ด ต้นกระจุต พืชน้ำนานาชนิด เป็นแหล่งอาศัยของนกน้ำพันธุ์ถิ่นและนกอพยพ จึงทำให้การท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุงกำลังเติบโตอย่างรวดเร็วมีรีสอร์ต ร้านอาหาร ท่าเรือ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง กำลังเป็นที่สนใจของสื่อมวลชน และนักท่องเที่ยวต่างถิ่น คลองปากประจึงเป็นที่สนใจของนักลงทุน มีการกว้านซื้อที่ดินจากนักลงทุนต่างพื้นที่ คณะวิจัยตระหนักถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน การดำรงอยู่ของความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยเฉพาะป่าสาครที่เป็นที่หาอยู่หากินของชาวบ้าน จึงสนใจที่จะจัดการป่าสาครให้ได้ประโยชน์สูงสุด โดยหารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านปากประ เพื่อปกป้องอนุรักษ์ฟื้นฟูและจัดการป่าสาครแบบมีส่วนร่วม ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์สูงสุดจากพื้นที่ชุ่มน้ำ ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ถึงประโยชน์และคุณค่าของป่าสาครและศึกษาหารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน เพื่อจัดการป่าสาครโดยชุมชนมีส่วนร่วมบริเวณคลองปากประ จังหวัดพัทลุง

วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณศึกษาความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญและการใช้ประโยชน์จากป่าสาคุ โดยวิธีการใช้แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจากชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงคลองปากประ คือ ชาวบ้านหมู่ที่ 4 บ้านชายคลอง หมู่ที่ 5 บ้านท่าช้าง ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน และหมู่ที่ 11 บ้านท่าสำเภาเหนือ ตำบลชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง จำนวน 50 ตัวอย่าง เชิงคุณภาพทำการศึกษาโดยใช้วิธีการ ระดมความคิดเห็นและ Focus Group จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการคลองปากประ ร่วมกันหาเส้นทาง/กลุ่มท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนากลุ่ม/เพื่อหาเส้นทางที่ได้จากการระดมความคิด พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและได้เส้นทางในการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว คลองปากประเป็นคลองที่แบ่งเขตการปกครองระหว่างอำเภอควนขนุนและอำเภอเมืองพัทลุง เป็นคลองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ มีต้นสาคุขึ้นรอบ ๆ สองข้างคลอง (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 พื้นที่ศึกษาบริเวณรอบคลองปากประ อำเภอควนขนุนและอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ผลการศึกษาเชิงปริมาณ ศึกษาความรู้ความเข้าใจความสำคัญและประโยชน์จากป่าสาคุพบว่า ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้กับคลองปากประ คือ ชาวบ้านหมู่ที่ 4 บ้านชายคลอง หมู่ที่ 5 บ้านท่าช้าง ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน และหมู่ที่ 11 บ้านท่าสำเภาเหนือ ตำบลชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง จำนวน 50 ตัวอย่าง มีความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญและประโยชน์ของสาคุ อยู่ในระดับดี โดยทราบว่า รากของสาคุช่วยในการดูดซับน้ำ กรองน้ำ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ ใบของสาคุนำมาเย็บจากสำหรับมุงหลังคา ใบนำมาห่อขนม เรียกว่า ขนมจาก ต้นของสาคุนำมาทำแป้งและเลี้ยงสัตว์ เช่น ตัวงู เปลือกของทางสาคุนำมาสานเสื่อ ทางสาคุนำมาทำรั้วบ้าน หากมองในภาพรวมของป่าสาคุบริเวณคลองปากประพบว่า สาคุช่วยในการอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ ช่วยให้ความชุ่มชื้นบังแดดบังลม เป็นแหล่งน้ำในการทำนาและการอุปโภคบริโภค เป็นแหล่งมั่นคงทางอาหารของชุมชน และปัจจุบันป่าสาคุมีส่วนสำคัญในการทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เกิดขึ้น ณ บ้านปากประ สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านเฉลี่ยครัวเรือนละประมาณ 4,000 บาท/ปี (ภาพที่ 2-5)

ภาพที่ 2 ลำต้นของสาคูนำมาทำแปง

ภาพที่ 3 ใบของสาคูนำมาเย็บจาก

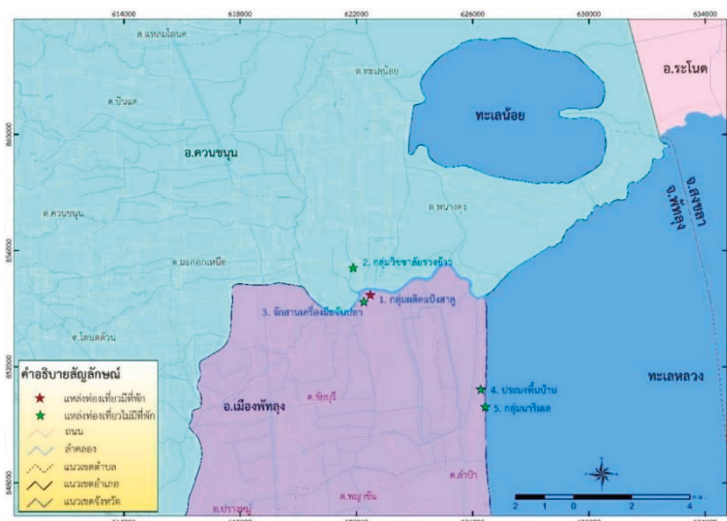

ภาพที่ 4 ปลาลูกเบรจากการยกยอักษ์

ภาพที่ 5 คลองปากประแหล่งยกยอักษ์

ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ ผลจากการร่วมกันระดมความคิดเพื่อหาเส้นทาง/กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จากผู้มีส่วนได้เสียจากคลองปากประ และชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 4 บ้านชายคลอง หมู่ที่ 5 บ้านท่าช้าง ตำบลพนางตุง อำเภอกวนขนุน และหมู่ที่ 11 บ้านท่าสำเภาเหนือ ตำบลชัยบุรี อำเภอมือง จังหวัดพัทลุง พบว่ากลุ่มที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเที่ยวชมวิถีชีวิต ร่วมทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์กับกลุ่มเหล่านี้ มีจำนวน 5 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มเรียนรู้ผลิตภัณฑ์จากต้นสาคู 2) กลุ่มวิชาลี้ยงรวงข้าว 3) กลุ่มจักสานเครื่องมือหาปลาพื้นบ้าน 4) กลุ่มประมงพื้นบ้าน และ 5) กลุ่มเรียนรู้การทำนาปรัง (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 แสดงกลุ่มท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บริเวณใกล้เคียงกับคลองปากประ จำนวน 5 กลุ่ม

จากการระดมความคิดจากผู้มีส่วนได้เสีย ได้กลุ่มท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 5 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่ม มีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรม ดังนี้

1. **กลุ่มเรียนรู้ผลิตภัณฑ์จากต้นสาคุ** ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 7 ตำบลชัยบุรี อำเภอเมืองจังหวัดพัทลุง มีนายละมัย ทรงเดชะ อายุ 56 ปี เป็นผู้ริเริ่มกลุ่มเรียนรู้ผลิตภัณฑ์จากต้นสาคุ เป็นจุดสาธิตการผลิตแปงสาคุ กลุ่มนี้จะมีนักเรียน นักศึกษา นักท่องเที่ยวทั่วไป และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ อย่างต่อเนื่องกิจกรรมกลุ่ม มี 1) เข้ามาขอชมการผลิตแปงจากต้นสาคุ 2) ทำขนมต่าง ๆ จากแปงสาคุ เช่น ขนมโค สาคุน้ำกะทิ ขนมจาก 3) พายเรือชมป่าสาคุ 4) โคมสเตยในป่าสาคุ 5) ยกยอยักษ์ และทำอาหารจากการยกยอยักษ์ ปลาที่ได้จากการยกยอยักษ์ เช่น ปลาแมว ปลาลูกเบร ปลาชีว ปลาโทง ปลาหัวมิ่ง ปลาไส้ตัน และ 6) บริการเช่าเหมาเรือ รายได้จากกลุ่ม คือ ผลิตแปงสาคุส่งขายยังต่างจังหวัดและกรุงเทพฯ โดยรับผลิตแปงตาม ออร์เดอร์ทั่วประเทศ กำล้งสำคัญของกลุ่มนี้ คือ ลูกชายที่เรียนจบอิเล็กทรอนิกส์สามารถประดิษฐ์เครื่องผลิตแปงสาคุแบบ ครบวงจรได้ด้วยตนเองและลูกสาวขายแปงสาคุออนไลน์ทั่วประเทศ ภายได้ชื่อ “แปงสาคุแม่บุญเรือน” จึงเป็นกลุ่มที่มี ศักยภาพที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ (ภาพที่ 7-10)

ภาพที่ 7 กลุ่มเรียนรู้ผลิตภัณฑ์จากต้นสาคุ

ภาพที่ 8 โคมสเตยในป่าสาคุ

ภาพที่ 9 เรียนรู้และร่วมทำแปงจากต้นสาคุ

ภาพที่ 10 พายเรือและยกยอยักษ์ในป่าสาคุ

2. **กลุ่มวิชาลัยรวงข้าว** ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 5 บ้านท่าช้าง ตำบลนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มีนายอำร สุขวิน อายุ 50 ปี เป็นผู้นำกลุ่ม เริ่มก่อตั้งกลุ่มเมื่อปี 2549 กิจกรรมกลุ่มมีดังนี้ 1) เป็นศูนย์สาธิตและเรียนรู้ทำนาอินทรีย์ 2) เรียนรู้การอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นเมือง 3) กิจกรรมสืบสานประเพณีการทำขวัญข้าวและแม่โพสพ ปลูกจิตสำนึกเด็กและเยาวชน นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว สามารถร่วมทำนาตามฤดูกาล ต่ำข้าว 4) ผลิตภัณฑ์จากข้าว เช่น ทำขนมคุกกีจากข้าวสังข์ หยด ร้าข้าวมาทำสบู่ ลิปสติกและปุ๋ยหมัก ฯลฯ ผลิตภัณฑ์ที่ได้ความนิยมของกลุ่มวิชาลัยรวงข้าว เช่น ข้าวสังข์หยดอินทรีย์ ข้าวอินทรีย์ตราทุ่งชัยรอน ซึ่งการันตีด้วยคุณภาพมาตรฐาน OTOP 5 ดาว ส่งขายออนไลน์ทั่วประเทศ (ภาพที่ 11-14)

ภาพที่ 11 ประชุมกิจกรรมกลุ่มฯ
ภาพจากวิจิตตรา อมรวิริยะชัย

ภาพที่ 12 พิธีกรรมการทำขวัญข้าวและสมโภชแม่โพสพ
ภาพจากวิจิตตรา อมรวิริยะชัย

ภาพที่ 13 ทำขนมคุกกีจากข้าวสังข์หยด

ภาพที่ 14 ร้าข้าวนำมาทำสบู่ ลิปสติก และปุ๋ยหมัก

3. กลุ่มจักสานเครื่องมือจับปลาพื้นบ้าน ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 7 ตำบลชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง มีนายพริ้ม นวลมณี อายุ 72 ปี เป็นผู้ผลิตชิ้นงาน ส่วนใหญ่นายพริ้มจะผลิตชิ้นงานตามความต้องการของลูกค้า กิจกรรมกลุ่มมีดังนี้ให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้การจักสาน เช่น จักสานลายต่าง ๆ เบื้องต้น ทำเสวียนหม้อ หนึ่งตะลุง ตะกร้าใส่ผลไม้ เครื่องมือจับปลา เช่น ไซ เซงเลง ไซลาว รังไก่ เจีย เซ่ง ลูกกลมขนาดยักษ์ ฯลฯ ผลงานที่สร้างชื่อเสียงให้กับนายพริ้ม คือ จักสานเครื่องมือจับปลาเพื่อตกแต่งร้านที่มีชื่อเสียงในจังหวัดพัทลุง เช่น ร้านหลานตาซู เซงเลงและปลาจักสานร้านศรีปากประ ศูนย์เรียนรู้การทำนา “นาโปแก” และรับทำครกสีข้าวให้กับศูนย์เรียนรู้ต่าง ๆ (จักสานด้วยไม้ไผ่) ปัจจุบันหาคนที่ทำได้ยาก (ภาพที่ 15-17)

ภาพที่ 15 นายพริ้ม นวลมณี ผู้ผลิตชิ้นงาน

ภาพที่ 16 ลูกค้ามารับสินค้า

ภาพที่ 17 ผลงานนาย พริ้ม (เซ่งเลง : ร้านศรีปากประและร้านมีชื่อเสียงในจังหวัดพัทลุง)

4. กลุ่มประมงพื้นบ้าน ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 8 บ้านปากประ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง สองข้างทางของหมู่บ้านต้นตาลต้นใจสำหรับนักท่องเที่ยวไปด้วยวิถีของชาวประมง สองข้างทางจะเห็นกั๊ดแขวนเรียงรายและชาวประมงกำลังเก็บปลา เป็นภาพที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะช่วงฤดูน้ำหลากจะมีนักท่องเที่ยวมาถ่ายภาพ เป็นจำนวนมาก รายการโทรทัศน์ช่อง 3 และ 9 เคยมาถ่ายทำรายการ กิจกรรมกลุ่มมีดังนี้ 1) จำหน่ายปลาสดและปลาแห้ง จะมาซื้อที่กลุ่มหรือสั่งซื้อตามต้องการของลูกค้า ปลาที่จับได้ เช่น ปลาแขยง ปลาหัวโหม่ง ปลาแมว ปลากูบเบร มีรายได้วันละ ประมาณ 500-700 บาท/วัน 2) บริการโฮมสเตย์สัมผัสวิถีชีวิตชาวประมง 3) บริการล่องเรือ มีเรือบริการวันละ 10-16 ลำ อัตราค่าบริการลำละ 500/800/1,200 บาท ราคาขึ้นอยู่กับระยะทางและเวลา (ภาพที่ 18-21)

ภาพที่ 18 ถักแห อวนและซ่อมเครื่องมือหาปลา

ภาพที่ 19 วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน

ภาพที่ 20 การเก็บปลาจากแห/อวน ที่บ้านปากประ

ภาพที่ 21 ปลาแมว ขึ้นชื่อเมนูยำ

5. กลุ่มเรียนรู้การทำนาริมเล ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 8 บ้านปากประ การทำนาริมเล ถือเป็น Unseen สำหรับนักท่องเที่ยว มีเฉพาะที่บ้านปากประเท่านั้น การทำนาริมเลจะเริ่มหว่านข้าวเดือนพฤษภาคม- มิถุนายน ดำนาและเก็บเกี่ยวในเดือนกันยายน พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูก คือ ไรซ์เบอร์รี่ กข 55 กิจกรรมของกลุ่มมี 1) เรียนรู้การทำนาริมเล 2) บริการโฮมสเตย์ 3) พายเรือคายัทรูปนาริมเล เพื่อชมแสงแรกของวัน (ภาพที่ 22-23)

ภาพที่ 22 นาริมเลบ้านปากประ

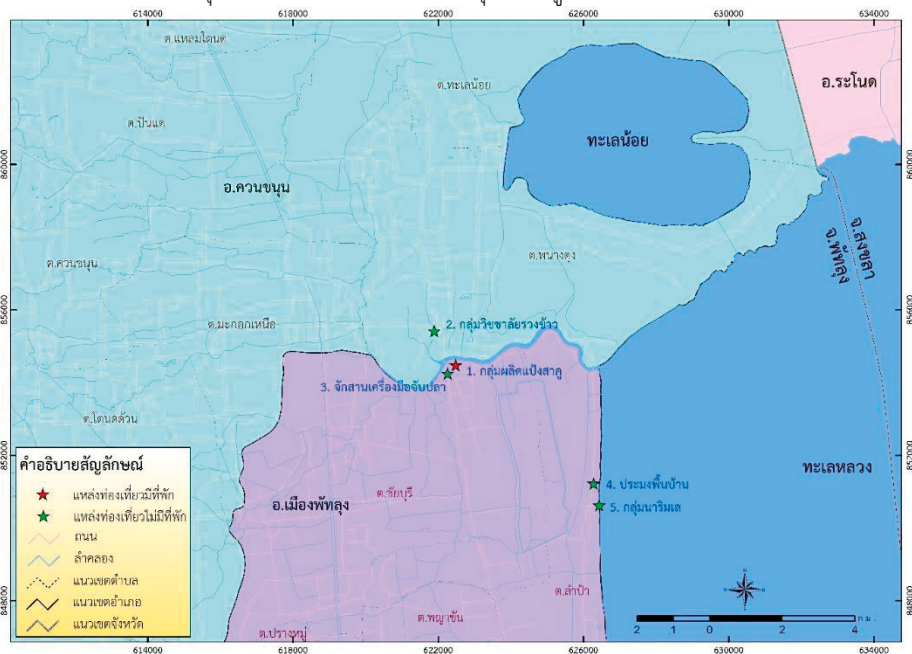
ภาพที่ 23 นางหนูวาด นิยมแก้ว ทำนาริมเลบ้านปากประ

ภาพจาก [http://review.tourismthailand.org\[2561\]](http://review.tourismthailand.org[2561])

เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บริเวณคลองปากประ

จากการร่วมกันออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว ได้เส้นทางการท่องเที่ยวได้ 2 รูปแบบ คือ

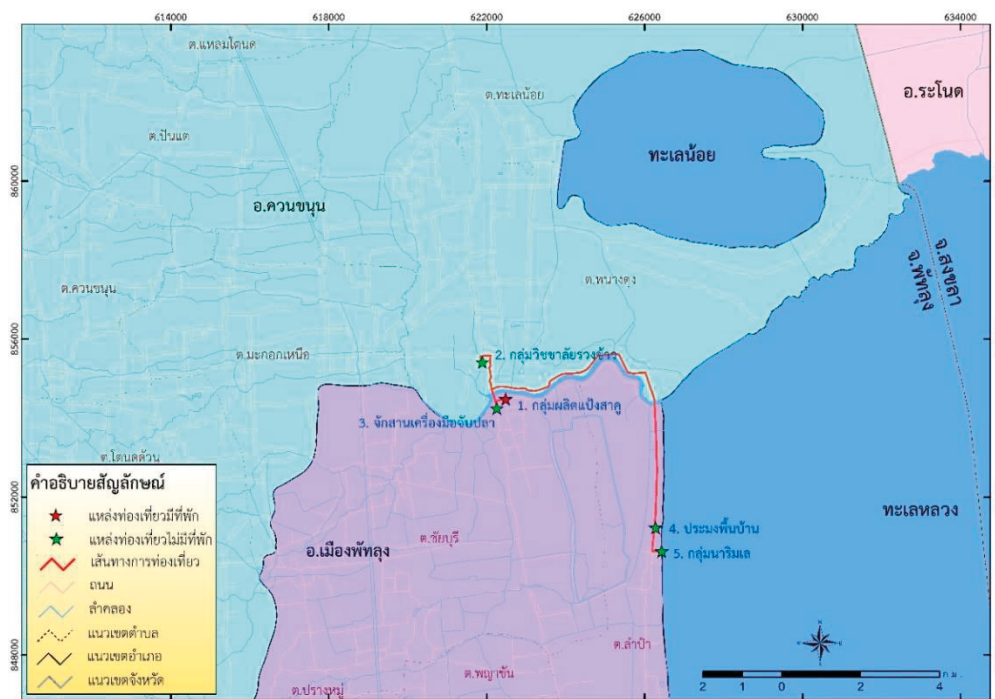
1. แบบไปเช้า-เย็นกลับ (One Day Trip) นักท่องเที่ยวจะเลือกเที่ยวกลุ่มไหนก็ได้ตามใจชอบโดยใช้เวลา 1 วัน เลือกท่องเที่ยวจากกลุ่มต่าง ๆ จำนวน 5 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มเรียนรู้ผลิตภัณท์จากต้นสาคุ 2) กลุ่มวิชาลัยรวงข้าว 3) กลุ่มจักสานเครื่องมือหาลาพื้นบ้าน 4) กลุ่มประมงพื้นบ้าน และ 5) กลุ่มเรียนรู้การทำนาริมเล (ภาพที่ 24)

ภาพที่ 24 แสดงกลุ่มท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 5 กลุ่ม บริเวณคลองปากประ

2. แบบ 2 วัน 1 คืน (Two Days One Night) โดยวันแรกช่วงสาย ๆ ท่องเที่ยวที่กลุ่มเรียนรู้ผลิตภัณท์จากต้นสาคุ ทำกิจกรรมที่กลุ่มจนถึงเที่ยง รับประทานอาหารเที่ยงที่กลุ่มฯ ช่วงบ่ายไปยังกลุ่มวิชาลัยรวงข้าว ทำกิจกรรมที่กลุ่มจนถึงเย็น แล้วกลับมาพักโฮมสเตย์ที่กลุ่มเรียนรู้ผลิตภัณท์จากต้นสาคุและทำกิจกรรมที่สนใจ วันที่ 2 ช่วงเช้าไปเรียนรู้การ

ทำเครื่องจักสานเครื่องมือหาปลาพื้นบ้าน พักรับประทานอาหารเที่ยง ช่วงบ่ายไปถ่ายภาพกลุ่มประมงพื้นบ้าน และกลุ่มเรียนรู้การทำนาริมเล เดินทางกลับ (ภาพที่ 25)

ภาพที่ 25 แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบ 2 วัน 1 คืน

สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษา แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม: ป่าสาธุ คลองปากประจังหวัดพัทลุง พบว่าคลองปากประเป็นคลองสายสำคัญของจังหวัดพัทลุง ไหลจากทิศตะวันตกมาทางทิศตะวันออก เป็นที่รวมของลำน้ำสายต่าง ๆ มาบรรจบกัน ไหลออกสู่ทะเลสาบสงขลา คลองปากประมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ มีต้นสาธุสองข้างคลองที่ยังอุดมสมบูรณ์ ที่ช่วยในการจับน้ำ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ ทำให้ชาวบ้านปากประได้ทำมาหากิน ชาวบ้านตั้งยอยักษ์จับสัตว์น้ำเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดภาพที่สวยงาม นักท่องเที่ยวชอบมาชมพระอาทิตย์ขึ้นและตกที่นี่ มาถ่ายภาพชมวิถีชีวิตชาวปากประ เป็นวิถีชีวิตที่อยู่คู่กับธรรมชาติอย่างลงตัว เกิดภาพที่งดงามและหาได้ยาก คลองปากประเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำมีต้นสาธุ ต้นเสม็ด กระเจ็ด พืชนานาชนิด ดอกบัวหลากชนิดและสี สัน เช่น บัวหลวง บัวสาย บัวเผื่อน และบัวบา เป็นที่อาศัยของนกน้ำพื้นถิ่นและนกอพยพหลากชนิด

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชาวปากประ ที่พบส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมสอดคล้องกับวิถีชีวิต เช่น การทำแปงจากต้นสาธุ การทำนาริมเล จักสานเครื่องมือหาปลาพื้นบ้าน ทำประมงพื้นบ้าน และการทำนาริมเล ซึ่งสอดคล้องกับชุดแดน วิถีวิถีถิ่น และคณะ [4] ที่ศึกษาเรื่อง ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่ารูปแบบ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” มุ่งให้ความสนใจในทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Intangible Cultural Resources) หรือ มรดกทางภูมิปัญญาของชุมชน หรือวิถีชีวิตสามัญของบุคคลทั่วไป มากกว่านักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มีความประสงค์ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ตนเองเข้าไปท่องเที่ยวและปรารถนาที่จะใช้เวลายาวนานขึ้นเพื่อเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมที่ “แท้จริง” โดยผ่านประสบการณ์ของตนเองและคาดหวังว่าจะได้เรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้กับหน้าที่การงานหรือความสนใจเฉพาะตัว ภายหลังจากที่การท่องเที่ยวเสร็จสิ้นลง ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องนำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของพื้นที่ท่องเที่ยวหรือนักท่องเที่ยวจะต้องเข้าถึง “จิตวิญญาณของพื้นที่” (Spirit of Place)

ดังนั้น การจัดการรูปแบบของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” จะต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติเชิงพื้นที่และเชิงกระบวนการ แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพที่อาจจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรมีคุณสมบัติในเชิงพื้นที่ในสองลักษณะ กล่าวคือ มีความหลากหลายและโดดเด่นทางวัฒนธรรมและ/ หรือธรรมชาติ และมีความตระหนักรู้ในคุณค่าของ

ชุมชนโดยเจ้าของวัฒนธรรมแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว นอกจากจะมีความโดดเด่นในทางใดทางหนึ่งแล้ว โดยเฉพาะ ในทางวัฒนธรรมชุมชนเจ้าของวัฒนธรรมจะต้องมีความตระหนักรู้ในคุณค่าและความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมดังกล่าวและ ขณะเดียวกันก็ต้องพร้อมที่จะร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวที่อาจมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมหรือพร้อมสำหรับการที่จะมี “คนนอก” เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ของบ้านปากประ มี 2 รูปแบบ คือ ให้เลือก คือ แบบไปเช้า-เย็นกลับ และ แบบ 2 วัน 1 คืน ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ ประสงค์ทัน [5] ที่ศึกษาเรื่อง ทูทางสังคมกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ : กรณีศึกษาชาวไทยพวน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ที่พบว่า ชาวไทยพวน อำเภอปากพลี มีทุนทางสังคมที่เด่นชัด คือ ทุนทางภูมิปัญญาและทุนทางวัฒนธรรม ประกอบกับ ความเป็นมิตรไมตรี ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันส่งผลให้ชาวไทยพวน อำเภอปากพลี มีทุนมนุษย์ที่เข้มแข็ง และควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยมุ่งเน้นไปที่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศแบบพักค้างคืน (แบบ 2 วัน 1 คืน) โดยใช้กลยุทธ์สร้างความแตกต่างผสานการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- [1] สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2558). ยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ. สืบค้นวันที่ 15 กรกฎาคม 2558, จาก <https://www.kmutt.ac.th/rippc/nrct59/14a3.pdf>.
- [2] การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (มปป.). ปี 2561 ททท. เน้นการท่องเที่ยวเมืองรอง. สืบค้นวันที่ 10 มีนาคม 2561, จาก <https://voicetv.co.th/read/SkJ8CUhQG>.
- [3] สมสมัย เอียดคง และคณะ. (2559). การประยุกต์เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ป่าสาธิตในจังหวัดพัทลุง. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- [4] สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. (2555). ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [5] สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน. (มปป.). ทุนทางสังคมกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาชาวไทยพวนอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.